

DIALOOGDAG LEEFBARE DORPEN

28/09/2017, Hasselt

DIALOOGSESSIE 1 – DEMOGRAFISCHE EVOLUTIES: WAT, WANNEER EN VOORAL WAAR?

Gast spreker: Ingrid Schockaert (demograaf bij 'Statistiek Vlaanderen')

Procesbegeleider: Juul Adriaens (VLM)

Verslaggever: Hylke Colpaert (VLM)

1. Toelichting door Ingrid Schockaert

In het Vlaamse Gewest is de bevolking in de periode 2000 – 2017 gestaag gegroeid met 10%. Op gemeentelijk niveau is de evolutie van de bevolking echter gevarieerd: de bevolkingstoename is niet in alle Vlaamse gemeenten even groot, in sommige gemeenten daalt de bevolking zelfs.

De leeftijdsamenstelling van de bevolking in het Vlaamse Gewest is in de periode 01/01/1990 – 01/01/2017 geëvolueerd: het aantal inwoners van 45 jaar en ouder is toegenomen, het aantal 0 – 44 jarigen is afgenomen. De Vlaamse bevolking vergrijst dus. De vergrijzing zal zich in de komende 15 jaar nog sterker doorzetten. Op gemeentelijk niveau is de evolutie van de leeftijdsamenstelling echter gevarieerd: het aantal 65-plussers stijgt niet in alle gemeenten even sterk, in een vijftigtal Vlaamse gemeenten stijgt het aantal 20-49 jarigen.

De Vlaamse gemeenten kunnen ondergebracht worden in vijf groepen met een gelijkaardig profiel wat betreft:

- Verhouding 65-plussers/20-49 jarigen bij de eeuwwisseling (2001)
- Groei van de 65-plussers
- Groei van de 20-49 jarigen
- Migratie
- Natuurlijke groei (geboorten – sterften)

Groep 1: Snelle en vroege veroudering

In 2001 ligt het aandeel 20-49 jarigen onder het Vlaamse gemiddelde en het aandeel 65-plussers boven het Vlaamse gemiddelde. Het aandeel 20-49 jarigen daalt sterk en het aandeel 65-plussers stijgt sterk. Het natuurlijk saldo is negatief. Het bevolkingsaantal blijft echter stabiel door migratie. Het gaat hier hoofdzakelijk om de kustgemeenten.

Groep 2: Sterke en late veroudering

In 2001 ligt het aandeel 20-49 jarigen boven het Vlaamse gemiddelde en het aandeel 65-plussers onder het Vlaamse gemiddelde. Het aandeel 20-49 jarigen daalt sterker dan het Vlaamse gemiddelde en het aandeel 65-plussers stijgt sterker dan het Vlaamse gemiddelde. Het gaat hier hoofdzakelijk om gemeenten in Oost-Limburg en de Noorderkempen.

Groep 3: Daling van de bevolking op actieve leeftijd

Het aandeel 20-49 jarigen daalt sneller dan het Vlaamse gemiddelde. De inwoners uit deze leeftijdscategorie trekken weg (laag migratiesaldo!). De bevolking verouderd maar het bevolkingsaantal blijft stabiel (nulgroei). Deze gemeenten situeren zich hoofdzakelijk in West-Vlaanderen, rond Antwerpen en langs de taalgrens in Vlaams-Brabant.

Groep 4: Stijging bevolking door immigratie

Het aandeel 20-49 jarigen stijgt sterk. Het natuurlijk saldo neemt toe. De bevolking groeit met 11% in de periode 2016 – 2030. Het gaat hier vooral om steden en gemeenten in de Vlaamse ruit.

Groep 5: Jonge families

Het aandeel van de 20-49 jarigen blijft stabiel. Het natuurlijk saldo blijft op peil. Er is een hoog migratiesaldo. De bevolking groeit vrij sterk (8% in de periode 2016 – 2030). Deze gemeenten situeren zich vooral in de Vlaamse ruit en langs de E313 (nijverheidszone Oost-Antwerpen).

Conclusie: vroege en late veroudering doet zich voor aan de uiteinden van Vlaanderen, de overige groepen bevinden zich in het centrum van Vlaanderen.

Wat betekenen bovenstaande evoluties voor de ontwikkeling van steden en gemeenten?

Een stijging van de oudere bevolking leidt tot een verandering van consumptiepatronen:

- Vraag naar zorg- en medische voorzieningen
- Vrijtijdsbesteding
- Bereikbaarheid van voorzieningen, modificaties woningen en woonomgeving
- Toegankelijk openbaar vervoer, breder en gediversifieerd mobiliteitsbeleid

Daarnaast leidt een stijging van de oudere bevolking tot een daling van de consumptie door een daling van het gemiddelde inkomen en een daling van de vraag naar duurzame consumptiegoederen.

Een daling van de bevolking op actieve leeftijd leidt tot een daling van de consumptie, krapte op de lokale arbeidsmarkt en overschotten op de woningmarkt.

De concentratie van de bevolking en de bevolkingsgroei in het centrum van Vlaanderen (Vlaamse ruit) leiden tot een zeer hoge bevolkingsdichtheid. Internationale migratie leidt tot verkleuring en zorgt ervoor dat steden opnieuw groeipolen worden.

Beleidsvoerders proberen zich vaak te verzetten tegen een daling van de actieve bevolking en een stijging van de oudere bevolking. Ze zouden echter beter nadenken over een beleid in functie van de nieuwe bevolkingssamenstelling. De demografische evoluties zijn nu éénmaal een feit.

Het volledige rapport is te downloaden op de

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/demografische-uitdagingen-voor-het-cohesiebeleid-in-vlaanderen-1>

2. Bespreking

Tijdens de bespreking in de voor- en namiddag kwamen volgende onderwerpen aan bod:

Gegevens:

- Er is een gebrek aan demografische gegevens op microniveau (dorpen).
- De censusenquête 2011 bevat wel gedetailleerde gegevens.
http://census2011.fgov.be/data/fresult/fresults_nl.html
- Plattelandsmonitor (zoals stadsmonitor)? Meer basismateriaal over sociale evoluties... op het platteland is wenselijk.

Kunnen we de demografische evoluties wijzigen?

- Zijn er instrumenten om demografische evoluties te wijzigen? Nee, het feit is dat de actieve bevolking daalt en de niet actieve bevolking stijgt. Er is enkel een zekere tempering mogelijk door migratie. Maar je kan onmogelijk in alle Europese regio's de demografische evoluties wijzigen. Men kan beter nadenken over hoe men omgaat met die evoluties. Men moet vragen durven stellen (woningen afbreken, regio anders inrichten...).
- Gemeenten zijn sterk bezig met de vraag hoe ze hun beleid kunnen financieren. Daardoor zijn ze gefixeerd op groei. De stimulansen vanop hoger niveau moeten veranderen.

Inkrimpbeleid?

Inkrimpbeleid voeren zoals in Nederland (dorpen laten uitdoven)? De situatie in Nederland is anders dan in Vlaanderen. In Nederland was alles van bij de aanvang gepland. Daar is een inkrimpbeleid makkelijker aangezien de overheid meer zelf in de hand heeft.

Migratie

- Indien er in België geen immigratie zou zijn, zou de bevolkingsafname al begonnen zijn.
- Er is een studie op komst naar de beweegredenen van mensen om op een bepaalde plaats te gaan wonen. Er zullen trajecten van mensen gevolgd worden. Het is de bedoeling om interne migratie beter te begrijpen door deze te linken aan onderwijs, herkomst, woon-werkverkeer, sociale mobiliteit, familie... De imminente 'Realo' is een interessante bron van info omtrent interne migratie (wie zoekt wat?).
- In Duitsland, Spanje, Nederland... zijn er regio's met ontvolking. Dit is niet het geval in Vlaanderen. In Vlaanderen zijn alle regio's bereikbaar. Op het platteland moeten alternatieven gezocht worden voor minder mobiele.
- Hoe kan je migratie stimuleren? Door toename van woningaanbod?
- Ook het platteland zal meer en meer 'verkleuren'.

Huisvesting

- Woningen die op de markt komen zijn te groot, niet geïsoleerd en duur. Het aanbod aan woningen is niet aangepast aan de gezinssamenstelling. Mensen wonen in niet aangepaste woningen.
- Gemeenten moeten samenwerken. Je moet verder kijken dan gemeentegrenzen.
- Lokale overheid heeft een belangrijke regierol. De gemeente moet zijn inwoners coachen inzake woningkeuzes. De gemeente moet in gesprek gaan en niet enkel met vergunningen bezig zijn. De gemeentelijke regie heeft echter zijn grenzen, je hebt niet alles in de hand.
- Gemeenten moeten een visie hebben op hoe mensen wonen. Niet alle gemeenten hebben een visie.
- Bewustwording is belangrijk! We moeten af van het beeld 'huisje-tuintje-beestje'. Je moet mensen alternatieven laten zien. Huisvestingsaanbod in dorpskern vergroten in plaats van open ruimte verder aan te snijden.
- Bouw van appartementen, verbouwen van scholen tot woningen, ombouwen van grote woningen tot kleinere woningen...
- Er moet flexibel gericht gebouwd worden.

Mobiliteit

- Mobiliteit van senioren is een belangrijke kwestie. Het mobiliteitsbeleid zal moeten aangepast worden.
- In de Noorderkempen voert studiebureau Timenco onderzoek uit naar de uitbouw van bovengemeentelijk lokaal openbaar vervoer. Wie gaat nieuwe vormen van vervoer betalen? Een daling van de actieve bevolking leidt immers tot minder inkomsten voor de gemeenten.
- Dorpen moeten op knooppunten van openbaar vervoer liggen.

Handel

- Immigratie in landelijke dorpen leidt tot toename van appartementen. Dit creëert kansen voor de handel (buurtwinkels, detailhandel onder appartementsgebouwen).
- Door beperkte mobiliteit van ouderen zullen buurtwinkels beter draaien.
- De achteruitgang van de horeca moet tegengegaan worden.

Sociale cohesie

- Vereenzaming bij ouderen is problematisch. In Oost-Limburg bv. zitten ouderen opgesloten in een te groot huis.
- Dorp moet een goede mix zijn, cohesie tussen oude en nieuwe inwoners is belangrijk.